

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 231/2026 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen monipaikkaisuuden edellytysten vahvistamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Jaana Strandmanin /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 231/2026 vp:

Miten huomioidaan monipaikkaisuuden vaikutukset kuntien ja hyvinvointialueiden palvelutarpeisiin,

mihin toimiin ryhdytään monipaikkaisuuden edellytysten vahvistamiseksi eri puolilla Suomea esimerkiksi digitaalisten palvelujen, etätömahdollisuuksien ja joustavien asunomääräysten osalta ja

miten yhdenmukaistetaan kuntien käytäntöjä vapaa-ajan asuntojen muuttamisessa vakituiseen asuinkäyttöön siten, että kansalaisten yhdenvertaisuus toteutuisi nykyistä paremmin?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Hallitusohjelmassa on korostettu, että väestökehitys, taloustilanne, eriytyminen ja monet muut ilmiöt edellyttävät kuntien uudistumista ja uudistamista. Hallitus tunnistaa monipaikkaisuuden lisääntymisen merkittävänä yhteiskunnallisena ilmiönä.

Tulevaisuuden kunta -hankkeessa laaditussa selvityksessä Millaista monipaikkaisuutta Suomeen – Selvitys kaksoiskuntalaisuudesta (VM julkaisu 3/2018) todetaan, että digitalisaatio ja työn tekemisen uudet muodot ovat lisänneet monipaikkaisuutta ja muuttaneet paikkasidonnaisen yhteisöllisyyden luonnetta. Selvityksen mukaan kuntien toimintatapoja tulisi kehittää ihmislähtöisemmiksi, osallistavammiksi ja joustavammiksi siten, että ne palvelevat sekä vakituksia että tilapäisesti kunnassa oleskelevia henkilöitä. Selvityksessä todetaan, että osallisuuden vahvistaminen tukee kunnan elinvoimaa, ja siksi kuntien toimintatapojen kehittämistä monipaikkaisuuden edistämiseksi on perusteltua tukea.

Edellä kuvatun perusteella kuntalain 22 §:n 2 momenttiin tehtiin vuonna 2019 lisäys, jonka tarkoituksena oli huomioida monipaikkaisuus aiempaa paremmin. Hallituksen esityksen (HE 280/2018 vp) perustelujen mukaan muutoksella pyrittiin vahvistamaan myös kunnassa säännönmukaisesti tai pitempiaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Monipaikkaisuuden kuntataloudellisia vaikutuksia on tarkasteltu valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan (VN TEAS) hankkeessa Monipaikkaisuuden kuntatalousvaikutukset Suomessa, jonka loppuraportti julkaistiin vuonna 2023 nimellä Monipaikkaisuuden vaikutukset kuntatalou-

teen – Monimenetelmällinen tutkimus Manner-Suomen kunnista. Hanke toteutettiin osana valtioneuvoston tietopohjan vahvistamista monipaikkaisuuden vaikutuksista kuntiin, palveluihin ja aluekehitykseen. Selvityksen mukaan monipaikkaisuuden vaikutukset kuntatalouteen ja palvelutuotannon nettokustannuksiin ovat kokonaisuutena vähäisiä. Tutkimuksen perusteella monipaikkaisuus voi lisätä paikallisesti joidenkin palvelujen kysyntää erityisesti vapaa-ajan asumisen keskittymissä, mutta vaikutukset vaihtelevat kunnittain. Tutkimuksessa ei tunnistettu tarvetta merkittäville valtakunnallisille muutoksille kuntien palvelu- tai rahoitusjärjestelmissä monipaikkaisuuden perusteella.

Tutkimuksessa korostettiin tarvetta vahvistaa monipaikkaisuutta koskevaa tietopohjaa sekä lisätä kuntien tietoisuutta erilaisten monipaikkaisuusryhmien meno- ja tulovaikutuksista kuntien taloussuunnittelussa. Lisäksi todettiin, että monipaikkaisuus tulisi kytkeä osaksi kuntien kehittämistä erityisesti niissä kunnissa, joissa ilmiö on yleistä. Tutkimuksessa korostettiin myös tarvetta kannustaa kuntia seuraamaan palvelumaksujen ja kiinteistöverotulojen kehitystä sekä arvioimaan niiden riittävyttä suhteessa monipaikkaisuudesta aiheutuviin kustannuksiin. Lisäksi kuntia kannustetaan verkostoitumaan ja kehittämään tiedonvaihtoa monipaikkaisuuteen liittyvistä hyvistä käytännöistä maankäytön ja infrastruktuurin suunnittelussa, palvelujen tuotannossa sekä monipaikkaisten ryhmien osallistamisessa. Tällä varmistettaisiin, että monipaikkaisuuden mahdollisuuksien hyödyntäminen läpäisee myös kuntien strategisen päätöksenteon ja toiminnallisen suunnittelun. Monipaikkaisuuden vaikutukset kuntien palvelutarpeisiin huomioidaan ensisijaisesti kehittämällä tietopohjaa ja seurantaa, joiden avulla voidaan arvioida palvelujen todellista käyttöä ja siihen kohdistuvaa kysyntää.

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 47 § mukaan henkilö voi valita, miltä terveystieteiskeskuksesta tai sen terveystasemalta hän saa kiireettömät terveydenhuollon palvelut, riippumatta siitä, minkä hyvinvointialueen alueella terveystieteiskeskus tai -asema sijaitsee. Valinta voi kohdistua samanaikaisesti vain yhteen terveystieteiskeskukseen tai -asemaan. Uuden valinnan voi tehdä aikaisintaan vuoden kuluessa edellisestä valinnasta. Saman lain 50 § mukaan kiireellinen sairaanhoito, mukaan lukien kiireellinen suun terveydenhuolto, mielenterveyden hoito, päihdehoito ja psykososiaalinen tuki on annettava sitä tarvitsevalle potilaalle hänen asuinpaikastaan riippumatta. Hyvinvointialueen sekä Uudellamaalla hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän on järjestettävä toiminta siten, että kiireellisissä tilanteissa potilas saa kaikkina vuorokaudenaikoina välittömästi terveydenhuollon ammattihenkilön arvion ja hoidon.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 55 § mukaan henkilö, joka haluaa muuttaa toisen hyvinvointialueen alueella sijaitsevan kunnan asukkaaksi, mutta ei ikänsä, vammaisuutensa tai muun sellaisen syyn vuoksi kykene asumaan siellä ilman perhehoitoa, laitospalveluja tai asumispalveluja, voi hakea näitä palveluja ja näiden lisäksi tarvitsemiaan muita sosiaalipalveluja siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella kyseinen kunta sijaitsee, samoin perustein kuin jos hän olisi kyseisen kunnan asukas.

Hyvinvointialueiden valtion rahoitus määräytyy lähtökohtaisesti vakinaisten asukkaiden mukaan. Esimerkiksi kausiasukkaista hyvinvointialue saa kuitenkin laskuttaa täydellä korvauksella muita hyvinvointialueita siltä osin, kun muilla hyvinvointialueilla asuvat kausiasukkaat käyttävät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Parhailaan eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen

esityksessä hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 56/2026 vp) ehdotetaan saaristoisuutta koskevan rahoituksen määräytymistekijän muuttamista siten, että rahoitus kohdentuisi saariston kehityksen edistämiseksi annettuun lakiin ehdotettavan uuden määritelmän mukaisille saaristoille hyvinvointialueille. Saaristoisen hyvinvointialueen määritelmässä otettaisiin huomioon myös alueen kausiasutus.

Pelastustoimen järjestämislain (613/2021) mukaan hyvinvointialueen pelastustoimen palvelutason tulee vastata kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia ja muita uhkia.

Hyvinvointialueet ovat kehittäneet viime vuosina määrätietoisesti digitaalisia, paikkariippumattomia palveluita, joiden saavutettavuus ja käytettävyys on parantunut huomattavasti ja käyttäjäjoukko laajentunut kaikilla hyvinvointialueilla. Ministeriöt ovat esimerkiksi hyvinvointialueiden lainanottovaltuuksien myöntämisessä korostaneet saavutettavien ja asukkaille helppokäyttöisten digipalvelujen kehittämisen tehostamista tiivistyvien palveluverkkoratkaisujen rinnalla. Alueiden välisiä eroja on pyritty tasaamaan, mikä luo edellytyksiä järjestää joustavasti pysyvämpää tai väliaikaista asumista myös suurimpien keskusten ulkopuolella. Myös työterveyteen liittyvissä palveluissa on tapahtunut samaa kehitystä, joka mahdollistaa paikkariippumattomuutta myös etätyöskentelyssä ja asumisratkaisuisissa.

Monipaikkaisuus on merkittävä yhteiskunnallinen ilmiö, joka kytkeytyy digitalisaation etenemiseen, työn paikkariippumattomuuden kasvuun sekä alueiden elinvoimaan. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa korostetaan, että julkiset palvelut ja mahdollisuudet turvataan ihmisille asuinpaikasta riippumatta sekä että Suomi hyödyntää digitalisaation ja teknologian mahdollisuudet täysimääräisesti. Hallitus on ryhtynyt ja edelleen edistää useita toimenpiteitä monipaikkaisuuden edellytysten vahvistamiseksi. Näillä toimilla edistetään erityisesti digitaalisten julkisten palvelujen saatavuutta, etätöiden mahdollisuuksia ja alueiden saavutettavuutta hallitusohjelman linjausten mukaisesti.

Hallitusohjelmassa digitalisaatio nähdään keskeisenä keinona parantaa julkisten palvelujen laatua, tehokkuutta ja saatavuutta koko maassa. Tämän mukaisesti hallitus on edistänyt digitaalisen asioinnin ensisijaisuutta ja kehittänyt elämäntapahtumalähtöisiä palvelukokonaisuuksia, joiden avulla kansalainen voi hoitaa asiansa digitaalisesti riippumatta sijainnistaan. Digitaalisen asioinnin ensisijaisuudesta esimerkkinä on mm. sähköisen viranomaisviestinnän edistäminen ja Suomi.fi-viestien käytön ensisijaisuus hallinnon sähköisiä palveluita käyttäville.

Hallitus toteuttaa Suomen digitaalisen kompassin tavoitteita, joissa julkisten palvelujen kehittäminen on yksi neljästä keskeisestä osa-alueesta ja joissa palvelut rakennetaan käyttäjälähtöisesti ja paikkariippumattomasti, vahvistaa tietojen yhteen toimivuutta ja tietojen liikkuvuutta viranomaisten välillä, mikä vähentää asiointitarvetta ja sujuvoittaa palvelujen käyttöä ja kehittää turvallisia digitaalisia identiteetti- ja asiointiratkaisuja sekä varmistaa palvelujen saavutettavuuden.

Hallitusohjelmassa linjataan, että Suomi toimii digitalisaation edelläkävijänä ja hyödyntää teknologian mahdollisuuksia täysimääräisesti. Tämän tavoitteen toteuttamiseksi hallitus on edistänyt kattavien ja luotettavien tietoliikenneyhteyksien saatavuutta koko maassa osana digitaalista siirtymää, Suomen digikompassin toimeenpanossa tavoitellaan nopeiden laajakaistayhteyksien (mm. gigabit-yhteydet ja 5G) laajaa kattavuutta, joka mahdollistaa digitaalisten palvelujen käytön ja

etätöön eri puolilla maata. Toimivat tietoliikenneyhteydet ovat keskeinen edellytys monipaikkaiselle asumiselle, työnteolle ja asioinnille.

Hallitusohjelman mukaisesti työelämää kehitetään joustavammaksi ja työn tekemisen muotojen monipuolistamista tuetaan. Valtionhallinnossa on otettu käyttöön päivitettyjä etä- ja hybridityön käytäntöjä, joiden mukaan etätö on laajasti mahdollista työtehtävien sen salliessa, hyödynnetään digitaalisia työvälineitä ja turvallisia yhteyksiä, jotka mahdollistavat työn tekemisen useasta eri sijainnista ja tuetaan työn ja muun elämän yhteensovittamista joustavilla työaikaratkaisulla. Nämä toimet tukevat monipaikkaisuuden lisääntymistä sekä julkisella sektorilla että laajemmin työmarkkinoilla.

Kuntien paikalliset olot vaihtelevat ja sen huomioimiseksi kunnilla on laaja harkintavalta ja vastuu oman kuntansa maankäytöstä ja rakentamisen järjestämisestä. Kunnalla on oikeus päättää kaavoituksessaan, mitä alueita se osoittaa vain loma-asumiseen ja mitä alueita pysyvään asumiseen. Pysyvään asumisesta syntyy kunnalle mm. palvelujen järjestämistä koskevia velvollisuuksia. Asiaa koskevat keskeiset rakentamislain säännökset liittyvät rakentamislupaan ja poikkeamislupaan. Rakentamislain 42 §:n 3 momentin 3 kohdan mukaan rakentamislupa tarvitaan aina, kun muutetaan rakennuksen tai sen osan käyttötarkoitusta olennaisesti. Vapaa-ajan asunnon muuttamista pysyvään asuinkäyttöön pidetään lainkohdassa tarkoitettuna käyttötarkoituksen olennaisena muuttamisena. Vapaa-ajan asunnon muuttaminen pysyvään asuinkäyttöön edellyttää siten aina rakentamislupaa. Kunta myöntää rakentamisluvan, jos rakentamislain säädetty rakentamisluvan myöntämisen edellytykset täyttyvät. Jos alue on suunnittelutarvealuetta alueidenkäyttölain 16 §:n nojalla, sovelletaan myös rakentamislain 46 §:ssä säädettyjä sijoittamisen edellytyksiä suunnittelutarvealueella.

Jos alue on asemakaavassa tai yleiskaavassa osoitettu vain loma-asumiseen, käyttötarkoituksen muutos vapaa-ajan asunnosta pysyvään asuinkäyttöön edellyttää rakentamisluvan lisäksi rakentamislain 57 §:n mukaista poikkeamislupaa. Poikkeamislupaa edellytetään lähtökohtaisesti myös silloin, kun kyseessä on ranta-alue, jolla ei ole voimassa asemakaavaa tai suoraan rakentamista ohjaavaa yleiskaavaa. Rakentamislain 57 §:n mukaan kunta voi myöntää poikkeamisen erityisestä syystä, jos pykälässä säädetty edellytykset täyttyvät.

Kunta voi rakentamislain 18 §:n mukaan osoittaa rakennusjärjestyksessä ne alueet ja edellytykset, joilla vapaa-ajan-asunnon muuttaminen pysyvään asuinkäyttöön ei edellytä poikkeamislupaa eikä suunnittelutarvealuetta koskevien sijoittamisen edellytysten tarkastelua ennen rakentamisluvan myöntämistä. Rakennusjärjestyksen määräys voi koskea vain sellaisia alueita, joilla käyttötarkoituksen muutos ei aiheuta merkittäviä haitallisia ympäristö- tai muita vaikutuksia. Rakennusjärjestyksen määräys ei voi koskea alueita, jotka on kaavassa osoitettu loma-asumiseen.

Helsingissä 18.6.2026

Kunta- ja alueministeri Anna-Kaisa Ikonen

VN/17320/2026-VM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: